

ગુજરાતી જનસચેતનતા ઓ ગણમાધ્યમ સાક્ષરતા

મો. મામુન અર રશિદ

કાન ચિલ નિયે ગેછે। કાનેર અબસ્થાન ના દેખેઇ ચિલેર પિછને હોટા માનુષેર સંખ્યા નેહાત કર નય। સત્યતા યાચાઈ ના કરે કોનો ઘટના વિશ્વાસ કરા માનુષેર સહજાત પ્રબળતા। એઇ પ્રબળતા થેકે ગુજરેર સજો માનુષેર સખ્ય ગડે ઓઠે। તથાપ્રયુક્તિર એઇ યુગે તથ્યેર યેમન આવાધ પ્રવાહ સૃષ્ટિ હરયેછે, તેમનિ ગુજરેર પરિમાળ વેઢેછે। ગુજર એક ધરનેર તથાસત્ત્રાસ। ગુજર પ્રાચીન ઓ આધુનિક ઉત્તેય માનબ હિતહસેર એકટિ અંશ। ગુજર પ્રતિરોધ કરા બર્તમાન સમયેર બડો ચાલેઝ હરયે દાઁડિયેછે। એઇ ચાલેઝ મોકાબિલાય જનસચેતનતા ઓ ગણમાધ્યમ સાક્ષરતાર કોનો વિકલ્પ નેઇ।

સત્ય નય; તબે સત્યેર મતો કરે ઉપસ્થાપન કરા ભુલ કિંબા અસંગત તથ્યકે ગુજર હિસાબે બિબેચના કરા હય। સામાજિક બિજાનેર ભાષાય, ગુજર હલો એમન કોનો બિરૂતિ યાર સત્યતા અન્ન સમયેર મધ્યે અથવા કખના નિશ્ચિત કરા સભ્વ હય ના। અનેકેર મતે, ગુજર હચે પ્રચારનાર એકટિ ઉપસેટ। ગુજર પ્રચાર કરા એબં માનુષકે બિદ્રાન્ત કરા શાસ્ત્રિયોગ્ય અપરાધ।

સમયેર સજો પાણી દિયે ગુજર છડાનોર ધરનેઓ પરિવર્તન એસેછે। ચિત્રકર્મ, કાર્ટુન, પોસ્ટાર, પુસ્ટિકા, અડિયો, ભિડિયો, ઓફેન્સાઇટ ઓ સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમસહ સાઇબાર જગતે બિભિન્નભાવે ગુજર છડાનો હચે। છબિતે ભિન્ન સ્થાન ઓ સમયયુક્ત કરે છુબિર પ્રેક્ષાપટ પરિવર્તનેર માધ્યમે ગુજર સૃષ્ટિ કરા હચે। એર પાશાપાશિ મિથ્યા ઓ અસંગત તથ્યેર ઓપર ભિન્ન કરે ચટકદાર ભિડિયો તૈરિ કરે અનેકે ગુજર છડાચેન। એ છાડા પુરોનો ભિડિયોકે બર્તમાન સમયેર બલે ચાલિયે દેઓયા હચે। કોનો કોનો ક્ષેત્રે કૃત્રિમ બુદ્ધિમત્તાકે કાજે લાગિયે માનુષેર કંઠસ્વર હબહ નકલ કરેઓ ભૂયા ભિડિયો તૈરિ કરે ગુજર છડાનો હય। કેઉ કેઉ સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે ભાઈરાલ હઓયાર જન્યો મિથ્યા તથાનિર્ભર કન્ટેન્ટ તૈરિ કરે તા સાઇબાર જગતે છડિયે દેન।

સંપ્રતિ બાંલાદેશેર અન્તર્વર્તી સરકારેર પ્રથમાન ઉપદેષ્ટા અધ્યાપક મુહામ્મદ ઇઉન્નુસ-એર પદત્યાગેર બિષયે ગુજર છડાનો હય। બિભિન્ન સુપરિચિત ગણમાધ્યમેર આદલે ફટોકાર્ડ તૈરિ કરે પ્રચાર કરા હય— ‘પ્રથમાન ઉપદેષ્ટા પદત્યાગ કરેછેન’। અનેકેર આવાર એ ધરનેર ફટોકાર્ડ ફેસબુકે શેયારઓ કરેછેન। સદ્ય સાબેક ઉપદેષ્ટા નાહિદ ઇસલામેર પદત્યાગ નિયેઓ ગુજર છડાનો હયેછિલ। ગત ૨૩શે ફેબ્રુયારિ સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે પ્રચાર કરા હય— ‘પદત્યાગ કરેછેન ઉપદેષ્ટા નાહિદ ઇસલામ’। અનેકે પદત્યાગેર ફટોકાર્ડ શેયાર કરેછેન, યેખાને લેખા છિલ ‘પતાકાબાહી ગાડ્ય નિયે યમુનાય ઢુકે પતાકા છાડા ગાડ્યિતે બેર હલેન નાહિદ’। પ્રકૃત ઘટના હલો, સેઇદિન અર્થાં ૨૩શે ફેબ્રુયારિ તિનિ પદત્યાગ કરેનનિ। તિનિ ૨૫શે ફેબ્રુયારિ ઉપદેષ્ટા પદ થેકે પદત્યાગ કરેન એબં નિજેઇ તા ગણમાધ્યમકે જાનાન। સંપ્રતિ સેટ્ટમાર્ટિન દ્વિપ લિજ દેઓયા નિયેઓ ગુજર છડાનો હયેછે। સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે પ્રચાર કરા હય— ‘અન્તર્વર્તી સરકાર સેન્ટમાર્ટિન દ્વિપ લિજ દિચેછ’। બાસ્ત્વતા હલો સરકાર એ ધરનેર કોનો સિદ્ધાન્ત ગ્રહણ કરેનિ। એભાવે ગુજર છડાનોર માધ્યમે એકટિ ચક્ર દેશકે અસ્ત્રિતીશીલ કરાર ચેષ્ટા કરાછે।

ગુજર શનાક્તકરણ એકટિ જટિલ પ્રક્રિયા। ગુજર શનાક્તકરણેર પ્રથમ ધાપ હલો તથ્યેર ચારિત્ર-નિર્ધારણ। કોનો તથ્ય યથન કમ્પિટ્યુટાર, લ્યાપટ્ટ કિંબા મોબાઇલ ફોનેર પર્દાય ડેસે ઉઠબે, તથન ઓટ તથ્યેર ગુરુત્વ બિબેચના કરે તથ્યેર ઉદ્દેશ્ય તથા ચારિત્ર-નિર્ધારણ કરતે હબે। એરપર તથ્યેર ઉંસ ચિહ્નિત કરતે હબે। અર્થાં, કે તથ્ય તૈરિ કરે પ્રચાર કરાછે, કાર કાછ થેકે સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે આસલો, તા યાચાઈ કરે દેખતે હબે। તથ્યેર ઉંસ કથનો કથનો સંસ્થા બા પ્રતિષ્ઠાન હતે પારે, આવાર કથનો બ્યક્ટ્રિઓ હતે પારે। સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે પ્રચારિત કોનો તથ્ય યદી ગુજર હિસાબે બિબેચિત હય, તાહલે પ્રતિકારેર ઉદ્દોગ નિતે હબે। તિનભાવે ગુજરેર પ્રતિકાર હતે પારે— આઇનગત પ્રતિકાર, જનસચેતનતા બૃદ્ધિ એબં ફ્યાસ્ટ ચેકિં બ્યબસ્થા શક્તિશાલીકરણ।

ગુજર ઓ અપપ્રચારેર મૂલ ઉદ્દેશ્ય હલો માનુષકે બિદ્રાન્ત કરા। માનુષ યાતે ગુજરે કાન ના દેન, સેજન્ય જનસચેતનતા સૃષ્ટિ કરતે હબે। ગુજર પ્રતિરોધે એકટિ ગુરુત્વપૂર્ણ કૌશલ હલો ‘ટ્રિપલ ફિલ્ટાર ટેસ્ટ’। એકટિ ગંભેર માધ્યમે ‘ટ્રિપલ ફિલ્ટાર ટેસ્ટ’ સમ્પર્કે જેને નેઓયા યાક। એકદિન એકજન લોક બિખ્યાત દાર્શનિક સક્રેટિસેર કાછે એસે બલલેન, ‘સક્રેટિસ, તુમી કિ જાનો એઇમાત્ર આમિ તોમાર બંધુર બ્યાપારે કી શુને એલામ? સક્રેટિસ બલલેન, ‘આમાર બંધુકે નિયે ઘટનાટી શોનાર આગે આમિ તોમાકે તિનાટી પ્રશ્ન કરેબ। પ્રથમ પ્રશ્નિ સત્ય-મિથ્યા નિયે। તુમી આમાકે યા બલતે યાછ, તા કિ નિર્ભેજાલ સત્ય? લોકટિ ઉત્તર દિલ, ના; આમિ જાનિ ના, એટા સત્ય કિના। આસલે આમિ એકજનેર કાછે શુનેછે’! સક્રેટિસેર દ્વિતીય પ્રશ્ન, તુમી કિ આમાર બંધુ સમ્પર્કે ભાલો કિછુ બલબે?’ લોકટિ ઉત્તર દિલ, ‘ના’। એરપર સક્રેટિસ બલલેન, ‘તુમી આમાકે યા બલતે ચાઓ, તા સત્યઓ નય, ભાલો કિછુઓ નય એબં આમાર જન્ય ઉપકારીઓ નય, તબે આમાકે બલે કી લાભ!’

ઉલ્લિખિત ઘટનાટી થેકે એટિ પરિસ્કાર યે, કોનો એકટિ તથ્યેર સત્યતા યાચાઈ ના કરે તા પ્રચાર કરા ઠિક નય એબં એ રકમ પ્રચારનાય કાન દેઓયાઓ ઉચ્ચિત નય। કોનો એકટિ બિષય બા તથ્યકે બિશ્વાસ કરાર આગે આમરા તા સક્રેટિસેર દર્શનભિન્નિક ‘ટ્રિપલ ફિલ્ટાર ટેસ્ટ’ કરે નિતે પારિ।

ગણમાધ્યમ સાક્ષરતાકે ગુજર પ્રતિરોધે સવચેયે કાર્યકર કૌશલ હિસાબે બિબેચના કરા હયા। યે દક્ષતા વા ક્ષમતા એકજન બ્યાંકિકે બિભિન્ન ગણમાધ્યમે ઉપસ્થાપિત તર્થ્ય બિશ્લેષણ, સમાલોચના એવં મૂલ્યાયન કરતે સહાયતા કરે, તાઓ ગણમાધ્યમ સાક્ષરતા। એટિ કેબલ સંવાદપત્ર, રેડિયો વા ટેલિભિશનેર ક્ષેત્રે સીમાવદ્ધ નય, બરં ઇન્ટારનેટ એવં સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે પ્રચારિત તર્થેર ક્ષેત્રે પ્રયોજ્ય। પ્રતિનિયત સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે પ્રચુર પરિમાળ ભૂયા તર્થ્ય છડ્યિયે પડ્ઢે, યા એકટિ બિશાલ જનગોટીકે પ્રભાવિત કરછે। એહી પ્રભાવ થેકે મુશ્કે હતે હલે જનગણકે ગણમાધ્યમ સાક્ષર કરતે હવે। જનગણ ગણમાધ્યમ સાક્ષરતા અર્જન કરલે તાંરા નિર્ભલ ઓ નિર્ભરયોગ્ય તર્થ્ય શનાક્ત કરતે પારવે। બિયાટિ બિબેચના કરે અનેક દેશે સ્કુલ ઓ કલેજેર પાઠ્યક્રમે ‘ગણમાધ્યમ સાક્ષરતા’ અન્તર્ભૂત કરા હચે। આમાદેર શિક્ષાબ્યવસ્થાયા ગણમાધ્યમ સાક્ષરતા-સંપ્રિષ્ટ બિષયસમૂહ અન્તર્ભૂત કરતે હવે, યા થેકે શિક્ષારીરા સમાલોચનામૂલક ચિન્તાર દક્ષતા અર્જનેર પાશપાશિ ફ્યાસ્ટ ચેકિંયેર કૌશલ શિખતે પારવેન।

ગુજર બ્યાંકિગત જીવન, પરિવાર, સમાજ એવં એમનકી જાતીય સ્તરેઓ બિપર્યા સૃષ્ટિ કરે। તાઓ ગુજરેર નેત્રિવાચક પ્રભાવ થેકે બ્યાંકિ, સમાજ ઓ દેશકે રસ્ફા કરતે ગુજર સમ્પર્કે સતર્ક થાકા અત્યા ગુરુત્વપૂર્ણ। આજકેર ડિજિટાલ યુગે ગુજર આગેર ચેયે દુતગતિતે છડ્યિયે પડ્ઢે। સરકાર ગુજર મોકાબિલાય યા-ઇ કરુક ના કેન, એહ ગુજર થેકે દૂરે થાકતે જનગણકેઇ સવાર આગે સચેતન હતે હવે। કોનો તર્થેકે સત્ય હિસાબે ગ્રહણ કિંબા સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે શેયાર કરાર આગે બાસ્તવતાર સજો મિલિયે દેખતે હવે એવં ફ્યાસ્ટ ચેકિંયેર માધ્યમે તર્થેર સૂત્ર યાચાઈ કરતે હવે। તર્થેર પેછને કોનો બ્યાંકિ, પ્રતિસ્થાન વા ગોટીર સ્વાર્થ આછે કિ ના, તાઓ યાચાઈ કરતે હવે। આવાર એમન કિછુ તર્થ્ય આછે, યા સત્ય; કિન્તુ તા પ્રકાશ કરલે સમાજે અનાકાંક્ષિત પરિસ્થિતિ તૈરિ હતે પારે— એમન તર્થ્ય પ્રકાશ થેકે બિરત થાકા ઉચ્ચિત।

બાંલાદેશ ટેલિભિશન, બાંલાદેશ બેતાર, તર્થ્ય અધિદફતરેર તર્થ્યબિબરગી ઓ પ્રેસ નોટ, મૂલ ધારાર પ્રિન્ટ ઓ ઇલેક્ટ્રાનિક ગણમાધ્યમકે સંવાદેર ટુંસ હિસાબે બ્યબહાર કરા યેતે પારે। તબે કોનો તર્થ્ય ખુબ સ્પર્શકાતર મને હલે સંપ્રિષ્ટ ગણમાધ્યમ કિંબા કર્તૃપક્ષેર સજો યોગાયોગ કરે તર્થેર સત્યતા નિશ્ચિત હઓયા પ્રયોજન। ગણમાધ્યમ ઓ સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમે પ્રચારિત અપતર્થ્ય તર્થ્ય ગુજર મનિટરિં ઓ એર સત્યતા યાચાઈ-બાચાઈયેર જન્ય તર્થ્ય અધિદફતરેર ‘ગુજર પ્રતિરોધ ઓ અબહિતકરણ સેલ’ એવં ‘ફ્યાસ્ટ ચેકિં કમિટી’ કાજ કરછે। એહ ફ્યાસ્ટ ચેકિં કમિટી ગુજર પ્રતિરોધે નિયમિત આઇકનોટેક્સ્ટ ઓ ભિડિયો તૈરિ કરછે। ગુજર પ્રતિરોધે જનસચેતનની બૃદ્ધિતે એસબ આઇકનોટેક્સ્ટ ઓ ભિડિયો કાર્યકર ભૂમિકા પાલન કરછે। એ છાડ્યા ગુજર પ્રતિરોધે સરકારેર તર્થ્ય ઓ યોગાયોગ પ્રયુક્તિ બિભાગ-સહ સરકારિ બિભિન્ન દંધર-સંસ્થા કાજ કરછે। એર પાશપાશિ ગુજરેર બિરુદ્ધે બ્યાપક જનસચેતનની સૃષ્ટિર લક્ષ્યે બાંલાદેશ ટેલિભિશન, બાંલાદેશ બેતાર, બેસરકારિ ગણમાધ્યમ ઓ જેલા તર્થ્ય અફિસસમૂહ બિભિન્ન પ્રચારકૌશલ બાસ્તવાયન કરછે। ગુજર પ્રતિરોધે આઇન-શર્જખા બાહિનીઓ તૃંપર રયેછે। ગુજર પ્રતિરોધે ગણમાધ્યમકેઓ બલિષ્ટ ભૂમિકા પાલન કરતે હવે। કોનો સંવાદ પ્રચાર વા પ્રકાશેર આગે ગણમાધ્યમકે આવશ્યકતારે તર્થેર સત્યતા યાચાઈ કરતે હવે। એર પાશપાશિ ગુજર પ્રતિરોધે જનસચેતનની મૂલક બાર્તા પ્રચાર કરતે હવે।

સરકારેર એકાર પક્ષે ગુજર પ્રતિરોધ કરા સંભવ નય। ગુજર મોકાબિલાય જનસચેતનની બૃદ્ધિ, તર્થેર ફ્યાસ્ટ ચેકિં, સામાજિક યોગાયોગમાધ્યમેર દાયિત્વશીલ બ્યબહાર, ગુજર શનાક્તે કાર્યકર પ્રયુક્તિર બ્યબહાર એવં ગુજર સૃષ્ટિકારીકે શાસ્ત્રિ આઓતાય આનાર માધ્યમે ગુજર અનેકાંશે પ્રતિરોધ કરા સંભવ। આસુન, આમરા સવાઈ ગુજર પ્રતિરોધ કરિ એવં સત્ય પ્રચાર કરિ।

#

લેખક : બિસિએસ તર્થ્ય ક્યાડાર કર્મકર્તા એવં જનસંયોગ કર્મકર્તા પદે તર્થ્ય ઓ સમ્પ્રચાર મન્ત્રગાલયે કર્મકર્તા

(પિઆઇડી ફિચાર)